

Jesús

Una visió històrica.

Muntsa Dachs

Març 2011

Bibliografia:

1. **Jesús: Aproximación histórica.**
José Antonio Pagola. PPC Editorial.
2. **Nou Testament.**
Publicacions Abadia de Montserrat.
3. **Nou Testament.**
Traducció interconfessional. Editorial Claret.
4. **La Paradoja.**
James C. Hunter. Ediciones Urano

Aclariment

Punt de partida

Aquesta breu reflexió sobre la vida de Jesús, no té un caràcter teològic...ni està pensada per a experts en el tema.

És una aproximació que té com a objectiu entendre la seva figura en el context en el que va viure. En la societat en la que va nàixer: amb les seves creences, els seus prejudicis, el rol de l'home i la dona, el paper de la classe sacerdotal en la societat, el pes de l'imperi romà...etc.

És una aproximació que busca l'essència del missatge.
L'essència del seu testimoni.

Context històric.
On vivia?

Algunes consideracions clau a nivell històric:

- Jesús neix a **Galilea**, que formava part de l'imperi Romà des del 63 a. C.
- A l'imperi Romà governa **Tiberi**. Però l'Imperi està dividit per Províncies, que estan governades per Procuradors.
- A la província de Judea, el governador era **Pons Pilat**.
- **Herodes Antipas** era **Tetrarca del Jueus**, a Galilea i Perea. Passa la seva infància a Roma, on es educat segons els seus costums. (4 a.C.fins 39 d.J.)
- **La capital de Galilea és Seforis**. Altres ciutats importants són Cafaraú, Tiberiades i Magdala.
- **La capital religiosa dels jueus, era Jerusalem**, on hi havia el Temple.

Consideracions clau a nivell social:

- **L'Imperi Romà dominava als països subjugats** a través d'una organització administrativa: impostos, tributs, justícia i jerarquia militar, que estaven centralitzades a les ciutats. El seu pes es feia sentir.
- Galilea es una zona poc poblada. Es una societat bàsicament agrària. Tot i que la zona del llac Geneseret és rica en pesca.
- **Les diferències socials i econòmiques** entre les famílies rurals i les urbanes, són abismals. Les que viuen a les ciutats, (amb feines properes al poder; administració, recaptació d'impostos i control militar) fan anar el diner, i les famílies que viuen al camp i que depenen de l'agricultura, viuen quasi en la pobresa, quan no en extrema pobresa.
- **La Família era una institució clau en la societat jueva**, el nucli per a la supervivència real i això genera un fort sentiment de pertanyença. Comportava una relació de deures i drets amb els altres membres de la família. I un home o dona amb els seus actes, podia perjudicar l'honor de tota la família.

Consideracions clau a nivell social:

- **El pagament de tributs és molt estricte. La llei romana era dura.**

I porta a moltes famílies camperoles a l'endeutament per poder fer-hi front. Això les arrossega a perdre-ho tot, al no poder tornar el diners demanats. En l'època de Jesús, el nombre de famílies que no tenen la possibilitat de cultivar la terra va augmentant. Implica, nens malnutrits, pidolaires, prostitució, malalties....

- **L'esperança de vida era d'uns 30 anys i la taxa de mortalitat infantil, era molt alta.**

- **El malalts eren considerats impurs, entre els jueus.** Els pobres d'alguna manera també, perquè així «és la voluntat de Déu». Al voltant del nucli de les ciutats, viuen els grups de persones amb malalties com la lepra...

Consideracions clau a nivell Religios:

- **L'imperi Romà i Herodes Antipas(tetrarca de Galilea i Perea) tracten als galileus com a tots els jueus: els hi respecten les tradicions i la religió.**
- **La Torà és el llibre, és la llei pels jueus.**
- En el poblats no hi ha temples de culte, perquè el **Temple és a Jerusalem** i les sinagogues, a les ciutats. En la religió jueva, en cap d'aquests recintes hi són permeses les escultures o imatges de Déu.
- Són rituals molt importants: **la peregrinació i els sacrificis al Temple de Jerusalem.**
- **El dissabtes al matí**, els jueus de les ciutats es reuneixen en les sinagogues **per pregar i llegir les Escriptures**, mentre que en els pobles petits, com Natzaret, es fa en les cases. (El lector de les escriptures les va traduïnt de l'hebreu a l'arameu, per a que la gent l'entengui.) Les Escriptures són conegudes pel poble, per tradició oral. (El nivell d'alfabetisme és molt baix).

Quina llengüa es parlava a Galilea:

- **Jesús** té com a llengua materna l'**arameu**. En tota la Galilea es parla arameu, que amb els anys ha anat desplaçant l'hebreu.
- L'**hebreu** és la llengua de les Antigues escriptures.
- Abans de l'arribada dels romans, Alexandra Magne havia conquerit la zona, i el grec havia arrelat. **En moltes ciutats la població era bi-lingüe: arameu-grec.**
- L'arribada dels romans no va aconseguir imposar el llatí.

Quina llengüa es parlava a Galilea:

- Es creu que Jesús:

- . **Ensenyava en la seva llengua materna: l' arameu.**
- . Coneixia probablement l' hebreu bíblic, suficientment com per entendre i citar les Escriptures.
- . Es defensava en grec rudimentari.
- . Desconeixia el llatí.

- El grec és la llengua del evangelis, i també s' hi troba alguna expressió en arameu.

El grec és la llengua dels evangelis.

El missatge de Jesús parla sempre al voltant de l' Amor.

I en Grec hi ha 4 paraules diferents per parlar d' Amor:

- **Estorgé:** Significa afecte. El sentiment que es té cap membres de la família.
- **Eros:** de la qual deriva la paraula eròtic. Significa el sentiment basat en l' atracció sexual.
- **Filia:** significa amor fraternal. És l' afecte entre iguals, és recíproc. I està condicional: «si tu em tractes bé, jo també et tracto bé».
- **Agápe** i el verb *agápo*: és l' amor incondicional. Es basa en el comportament que un té envers els altres, independentment dels seus mèrits. És l' amor de l' elecció a consciència i de la generositat.

Ni *Eros* ni *Storge* apareixen en el Nou Testament.

Quan Jesús parla de l' Amor la paraula clau és *Agápe*.

L' Amor incondicional: el que es dóna sense esperar res a canvi. Que es dóna sense que ningú ho demani.

Jesús.
L' Home.
Com va viure?

Biografia de Jesús:

- **Jesús** neix a Betlem, però viu tota la seva infantesa a Natzeret.
- Natzaret és una població a 300 m sobre el nivell del mar, on es calcula que hi habitaven entre 200 i 400 persones.
- Viure a Natzaret és viure en el camp. Les cases són humilts. Les dones donen vida a la població.
- **Ell vivia a Natzaret amb la seva família**, en un sentit ampli, germans, i les dones dels germans amb els seus fills. Se saben els noms de 4, Simó, Josep, Judes i Jaume...no se saben els de les germanes.
- La ciutat més porpera era Séforis., la capital de Galilea.
- **Ell tenia l'ofici de «Tekton»**, que més que fuster vol dir constructor. Havia caminat de poble en poble, i també havia anat a Séforis per a treballar. Coneixia els paissatges i els costums del camp a la perfecció.
- En un moment de la joventut, no se sap l'edat exactament, Jesús deixa Natzaret i **marxa al desert.**

Biografia de Jesús:

- **Jesús** al marxar al desert, coneix a Joan Baptista.
- Joan Baptista viu en el desert al costat del riu Jordà. Ell comença a «Batejar», submergí en les aigües a les persones que volen renovar Israel. Que es volen purificar. Justament en el límit de la terra Promesa...un lloc carregat de significació.
- **Joan Baptista parla del mal que s'està apoderant del poble jueu. S'han de confesar el pecats i «depurar-se».** Creu que arribarà el judici de Déu.
- En l'any 28, Jesús es fa batejar per Joan.
- **Jesus no torna directament a Galilea, es queda en el desert un temps amb els seguidors de Joan. Allà coneixerà a Andreu, Simó i Felip.**
- En Joan Baptista és molt conegut arreu del poble jueu. Té una gran influència en l'època.
- Herodes mata a Joan Baptista, i això consterna als seguidors. Molts segueixen les passes de Joan i es queden en el Jordà, batejant.
- **Jesus abandona el desert i comença a predicar pels camins de Galilea.**
- **Parlant d'una manera nova fins el moment i amb un discurs diferent en contingut al de Joan.**

Biografia de Jesús:

- Jesús porta una **vida itinerant**, predica pels pobles de Galilea, Samaria i Perea.
- Quan visita el seu poble, no es ben rebut.
- Se li aniran afegint seguidors, homes i dones que l'acompanyen en trams del seu peregrinar, i altres, que l'acompanyen de forma permanent.
- Jesús visitarà el Temple a Jerusalem, on demostrarà rebuig per «com es fa servir el temple».
- Durant el seu periple, durà a a terme discursos, anomentas sermons, com el de la **Muntanya** i celebrarà nombrosos sopars, com a punt de trobada.
- Jesús no va deixar escrit cap dels seus sermons, paràboles, diàlegs o indicacions als seguidor i deixebles.
- Se li atribueixen diverses curacions i miracles.
- El seu comportament, la vida itinerant, el seu discurs, les seves companyies, la crítica directa al comportament hipocra dels fariseus... el portaran a tenir un nombre suficient d'enemics, com per provocar el seu judici davant Pons Pilat, qui se'n renta les mans, i l'envia al Sanedrí, (autoritat religiosa jueva)
- El sanedrí el declara blasfem, per autoproclamar-se el mesies. Es condemnat a ser fetejat i morir cruxificat.

Jesús. El provocador.

*«El que creiem i el que pensem no és de gran importància.
L'única cosa que realment importa és allò que fem»*

John Ruskin

Jesús trenca amb els esquemes pre-establerts de l'època.

Jesus té una manera nova de fer les coses:

- Diferent al relats de les Antigues Escripures.
- Diferent a Joan Baptista, en el discurs i en la manera d'actuar.
- Diferent a la classe sacerdotal del poble Jueu.
- Diferent a la cultura del Imperi Romà.

Jesus és creatiu i innovador tant en la forma com en el contingut...al tornar del desert, iniciarà una nova manera de viure, de fer, de relacionar-se amb les persones. Una nova manera de parlar de Déu que no s'havia vist mai anteriorment.

1- Com viu: Actuarà d'una manera personal i única.

2- De què parla. Mai s'havia intuït i parlat de Déu, d'una manera tan propera.

3- Com parla: el llenguatge de Jesús, en arameu, és provocador i suggerent. Però sobretot fàcil d'entendre.

.

1- Com viu; Jesus té una manera nova de viure...de fer...i de relacionar-se amb els seguidors...

▪ *Els antic profetes i Joan Baptista*

▪ ***Viuen en el desert.*** Tothom que els vulgui seguir, pot anar al desert a veure 'ls.

▪ ***Una vida austera, de dejuni i*** abstinència. S'ha de redimir la culpa, els pecats. Hi ha temor a Déu.

▪ ***El llenguatge és dur i clar.*** Per evitar el pitjor: el judici del Justos i Pecadors, , s'han de purificar en l'aigua del riu Jordà. (J. Baptista)

▪ *Jesús, el Provocador...*

▪ ***Té una vida itinerant...*** Jesus s'acosta a la gent, en el seu dia a dia...

▪ ***Jesus fa servir els «Sopars» , els «banquets» com símbol de plenitud de vida,*** entre iguals. Tothom hi és benvingut. És una vida més alegre.

▪ ***Jesús fa servir un llenguatge planer i quasi poètic.*** Ple de matèfores de la natura i de la vida quotidiana de l'època. Fàcil d'entendre.

2- De qué parla; Jesús té una manera nova sentir i intuir a Déu.

▪ *L'Antiga percepció/imatge de Déu:*

- **Déu com a Rei, com a Autoritat.** Té el poder total sobre l'home i l'univers. Fa i desfà a voluntat i l'home a de d'obeir.
- **Déu com Jutge.** Distingeix entre justos i pecadors. I **Déu castiga** les accions dels homes. Hi ha sentiment de «venjança de Déu». I l'home sent la **culpa** del pecats.

▪ *La Nova percepció/imatge de Déu:*

- **Déu com a Pare, «Abba»***. Déu és Amor, Perdó i Compassió. Es preocupa pel benestar dels seus. Déu també és aquí i ara. L'home pot escollir.
- **Déu estima per igual a tots els homes.** Vol recuperar la **dignitat** de cada home i cada dona. **L'amor i el perdó** és per a tothom sense exclusions. Parla de Déu com a salvador.

**Jesús parla de Déu amb la paraula en arameu «Abba», una manera carinyosa i propera de dir Pare.*

3- *Com parla:* Jesús té una manera nova manera d'expressar-se:

▪ *El llenguatge de les escriptures:*

- *La llei i les normes*, Marquen un llenguatge més autoritari. (No en tot l'antic testament).
- *L'Advertència*, qué passarà si no és segueix la voluntat de Déu.
- *La visió profètica del futur*, què ens espera en conseqüència dels nostres actes. A vegades, es fa servir l'amenaça...per impulsar un millor comportament.

▪ *El llenguatge de Jesús:*

- *Convida a canviar d'estil de vida.* L'home i la dona poden decidir com volen viure.
- *Les paràboles*, Fa servir l'arameu per les seves metàfores, basades en la vida quotidiana i l'entorn del camp, perquè sigui didàctic per a tothom.
- *Aquí i ara.* Déu ja és aquí. No s'ha d'esperar al judici final.

Jesús: el provocador.

Amb la seva manera d'actuar, amb la seva manera d'expressar-se i pel contingut del seu missatge, **va provocar dues reaccions oposades i contradictòries:**

El seguidors; Molta gent va identificar-se en el missatge de Jesús. Era la primera vegada que el missatge era d'Esperança. Que el pobres i indefensos també hi eren benvingut. Això va generar un grup d'adeptes fidels al seu missatge i a la seva persona. Homes i dones, que l'escoltarien i el seguirien.

Els detractors; El seu missatge va topar amb els sacerdots jueus, que sentien que es posaven en dubte antics preceptes. Va topar amb els jueus que es consideraven «purs» de Qumran. Va topar amb els fariseus que recaptaven impostos, perquè d'alguna manera es posava en dubte la seva autoritat. Va topar amb tots aquells que sentien que el nou missatge es contradeia amb les antigues ensenyances. Amb aquells que el consideraven un «pòtol» que predicava pels camins...tot celebrant sopars amb «tota mena d'indesitjables»...

Jesús. Missatges claus.

«Us ho dic amb tota veritat, no hi cap criat més important que el seu amo, ni cap enviat més important que qui l'envia. Feliços vosaltres, si a més de saber això, ho pratiqueu.»

Joan 13,16

El grec és la llengua dels evangelis... i què vol dir evangeli?

▪ *Euaggelion*: Significa Bona Notícia, Bona nova...

De què parla?

Jesús no centra el seu missatge en les «qüestions religioses», ell parla i s'interessa per la vida real de les persones. No és un discurs teòric, és un missatge centrat en la vida quotidiana de les persones, en les petites coses del dia a dia, on hi ha el sentit de la vida real.

Jesús convida a viure d'una altra manera. Proposa una nova manera de mirar i entendre a diferents nivells:

1- Déu i la seva relació amb l'home.

2- La relació dels homes amb els semblants.

En conseqüència dels dos punts anteriors,

3- Una societat diferent; amb menys sofriment, amb més dignitat i benestar per tothom.

De què parla?

1- Déu i la seva relació amb l'home.

Déu i la seva relació amb l'home.

Jesús parla de Déu com a Pare (Abba).

1- La relació d'un pare amb els seus fills, és una relació emocional, d'amor incondicional. L'Amor que és generós en perdó, empatia i compassió. No és una relació d'autoritat-obediència, com la d'un governador de l'època.

2- Com a Pare, vol promoure i vol «educar» en una manera d'entendre la vida. Indicarà quines actituds i comportaments considera adequats o no.

3- Com qualsevol Pare o Mare, estima tots els seus fills. Amb independència de:

- L'edat
- la professió
- la religió que professa
- el nivell econòmic
- l'origen (galileu o estranger)
- el sexe.
- l'estat de salut
- el comportament en el passat

Alguns exemples en els evangelis:

«...perquè sigueu fills del vostre pare del cel que fa brillar el sol d'amunt de bons i dolents, i fa ploure sobre justos i injustos...»

(Mt 5, 45)

«...Deixeu que els infants vinguin a mi.»

(Mc 10,14.l.)

«Després mentre eren a taula a casa seva, altres cobradors de l'impost romà i pecadors es posaren a la taula amb Jesús i els seus deixebles. El fariseus preguntaren als deixebles: Per què el vostre mestre menja amb cobradors de l'impost romà i amb pecadors? Ho sentí Jesús i els digué: el metge, no el necessiten els qui estan bons, sinó els malalts. Aneu a aprendre que volen dir aquestes paraules: el que jo vull és amor i no ofrena de víctimes»

(Mt 9,10-13)

Déu i la seva relació amb l'home.

Jesús parla de Déu com a Pare (Abba).

1- La nova manera de parlar de Déu, sorprèn a una societat acostumada a un Déu que distingeix entre Purs i impurs, Justos i pecadors, pobres i rics, malalts i sans (d'esperit i físicament), entre adults i homes... No és el Déu dels escollits. El Déu que sols té ulls per als que compleixen la Llei estrictament.

2- Jesús parla d'un Déu que estima i perdona a tothom per igual. Un Déu que és a prop dels desvalguts, dels malalts, dels homes i les dones, de les prostitutes i els marginats, i fins i tots dels infants! (que en aquella època, degut a la mortalitat infantil, no es valoraven gaire fins passats els 6 anys, que passaven de ser boques per alimentar a ajudar a les tasques diàries...o al camp.)

3- Jesús parla d'un Déu que tracta amb la mateixa cura a tots. És el primer cop que una gran part de la societat, que ha estat marginada sistemàticament, se sent compresa. Se sent tractada amb Respecte. Aquest missatge costa d'entendre a una part de la societat de l'època, que veu perillar el seu l'status quo, de «purs».

De què parla?

2- La relació dels homes amb els semblants.

La relació dels Homes amb els seus semblats

Jesús parla d'una nova forma de relació entre les persones.

Proposa una relació d'igualtat.

Perquè si Déu és Pare (Abba) i acull a tothom per igual, perquè els homes han de marcar diferències entre ells, han de constatar la superioritat dels uns en vers dels altres?

Jesús basa el seu missatge en quatre grans pilars:

- **l'amor** entre iguals
- **no jutjar** els uns als altres
- **el perdó** (donar-lo i acceptar-lo)
- **la coherència** entre el que es diu i el que es fa.

Alguns exemples en els evangelis:

Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

«Us dono un manament nou: que us estimeu els uns als altres tal com jo us he estimat. Així, doncs, estimeu-vos els uns als altres.»

(Jn 13,34)

No jutjar, i ser coherent.

«Per què veus la brossa a l'ull del teu germà, i no t'adones de la biga que tens en el teu ull?

¿com podràs dir al teu germà: Deixa'm, que et trauré aquesta brossa de l'ull, mentre tens la biga en el teu? Hipòcrita, treu-te primer la biga del teu ull, i llavors t'hi veuràs per poder treure la brossa de l'ull del teu germà.»

Mt 6, 7, 3-5

Com els homes han de tractar als iguals.

«En aquell temps, Jesús digué als seus deixebles: «A vosaltres que escolteu, jo us dic: Estimeu els vostres enemics, feu bé als qui us odien...Tracteu els altres tal com voleu que ells us tractin.»

Lc 6, 27-38

El perdó enfront de la venjança.

«Ja sabeu que està manat: ull per ull, dent per dent. Doncs jo us dic: no us hi torneu, contra els que us fan mal.»

(Mt 5,38-40)

La relació del Homes amb els seus semblats

Jesús proposa una manera de relacionar-se més justa.

Si tots som iguals:

- **Tots som dignes**, (ningú hauria d'aprofitar-se dels altres, ni fer-se ric a costa del seu patiment.)
- **Tothom mereix el mateix tracte respectuós.**
- **Ningú és superior als qui l'envolen.**

1- En una societat, marcada per l'empobriment, derivat del pagament de tributs a l'Imperi Romà, proposa que es **perdonin els deutes**.

« Perdoneu els nostres deute, com nosaltres perdoneu als nostres deutors»

Mt 6, 12

2- En una societat marcada per les aparences, ell proposa anar més enllà de les formes, anar a l'essència i **ser coherent**. Incita a actuar tal i com es pensa.

La relació del Homes amb els seus semblats

El sopar com a moment de trobada.

A Jesús li agrada seure a la mateixa taula amb tot tipus de persones. No hi exclou ningú. Al voltant d'una taula, tothom és «germà.»

Farà servir els banquetes com símbol de compartir l'aliment. En un sentit físic i en un sentit espiritual. Perquè el sopar és un moment per poder parlar, amb tranquil.litat i alegria.

Aquest costum, crea desconcert a moltes persones de l'època. En tres àmbits:

- **Qui hi està convidat:** tothom.
- **De què es parla:** hem d'estimar-nos i perdonar-nos els uns als altres, sense restriccions, inclús als que ens han ofès. Un missatge d'Esperança.
- **Com es fa;** en un to festiu, d'alegria per la nova manera de viure.

Jesús diu que és possible relacionar-se d'una nova manera entre iguals.

És possible posar-ho en pràctica ja: Aquí i ara.

No depèn del que pensen els altres d'un mateix, de l'etiqueta que la societat els hi posa: pur o impur. Depèn exclusivament, d'una decisió personal, de posar en pràctica.

De què parla?

3- Una societat diferent

Una societat diferent.

Jesús convida a tothom a canviar la manera de fer les coses. Promou un canvi de comportament social, des de la igualtat, la dignitat i l'esperança.

La paraula que s'ha traduït com «conversió», no vol dir «començar a creure».
Ve del grec i parla de quelcom molt diferent:

- ***Metanoein***: Significa canviar de manera de pensar i d'actuar.

Una societat diferent: Perquè el canvi és possible.

La societat és la suma de les persones que la formen: Jesús convida a cada persona a canviar d'actitud davant els altres, davant la vida, davant Déu. **Si cada home i dona transforma la seva manera de viure, la suma de tots genera una societat més justa, més acollidora, més saludable i més amable.**

L'home té un paper actiu en la seva pròpia vida; Jesús no parla de resignació i submissió al destí. Sinó que està en les mans de l'home, escollir una nova manera de viure, més digne i plena, perquè sí és possible.

Una societat diferent.

Jesús parla constantment del Regne de Déu; tot i que no parla de Déu com a Rei.

És una expressió nova, que entronca amb el llenguatge de l'antic Testament, i és fàcil d'entendre per la gent de l'època.

Però, què és el Regne de Déu?

- 1- El Regne de Déu no és una organització jeràrquica administrativa.**
- 2- El Regne de Déu, no és un estat, o punt determinat en la geografia.**
- 3- El Regne de Déu no té ubicació perquè és tot arreu.**

El Regne de Déu és una actitud davant la vida, compartida per les persones que així ho han triat.

■ **«El Regne de Déu està dins i fora de vosaltres»**

Evangelí de Tomàs, pag 95.

Una societat diferent.

Jesús vol promoure un canvi de comportament social. Una manera de pensar i actuar, per evitar el sofriment de molts.

- *«El Regne de Déu no vindrà en un moment previsible, ni tampoc podran dir: 'És aquí' o 'És allà'. El Regne de Déu és enmig vostre».*

LI 17, 20-25

Jesús planteja un missatge nou per l'època, Déu és aquí, entre la gent. El seu regnat ha començat a obrir-se camí. Parla d'un Déu que busca una vida més joiosa per a tots. Un Déu que desborda amor per a tots.

Jesús parla d'aquesta nova manera de viure en el Regne de Déu a través de les seves paràboles.

El missatge de Jesús era en present i futur. Però el Regne de Déu ja havia començat. I convidava a tothom a entrar-hi, sense distincions.

Nous missatges de Jesus.

(Resum)

Jesús convida a viure d'una altra manera. Proposa una nova manera de mirar i entendre la vida, a diferents nivells:

1- Déu i la seva relació amb l'home

Déu desborda amor per a tots els homes. Com un pare-mare ho faria per als seus fills, amor incondicional a tots per igual.

Sense exclusions.

Déu és present en el dia a dia de cada persona, en les coses més petites.

2- La relació dels homes entre ells.

Des de la igualtat:

a) *estimar-se els uns als altres, com a un mateix*

b) *Sense jutjar –se.*

c) *Perdonant-se.*

d) *Sent coherents entre el que es pensa i com s'actua.*

3- Una societat millor és possible.

Si totes les persones que en formen part canvien la seva manera de veure i viure la vida: Una societat més **fraterna i solidària** és possible.

Per als meu monitors...

Anna, Clàudia, Eloi, Júlia, Òscar i Roger.